

Advies over een toekomstplan voor het basisonderwijs

Vlaamse Onderwijsraad
Koning Albert II-laan 37
B-1030 Brussel
T +32 2 219 42 99
info@vlor.be
www.vlor.be

Wijs beleid door overleg

Adviesvrager: Hilde Crevits, viceminister-president van de Vlaamse Regering,
Vlaams minister van Onderwijs 20 december 2016

**Uitgebracht door de Raad Basisonderwijs op 8 maart 2017 met 17
stemmen voor en 2 onthoudingen**

Vorbereiding: werkgroep Actieplan Basisonderwijs op 20 januari 2017, 2
februari 2017, 13 februari 2017, 20 februari 2017 en 23 februari 2017 onder
voorzitterschap van Nancy Libert

Dossierbeheerder: Katrien Persoons

1	SITUERING	2
1.1	EEN TOEKOMSTGERICHT ACTIEPLAN.....	2
1.2	VANUIT EEN STRATEGISCHE VERKENNING NAAR PRIORITEITEN VOOR EEN STERK BASISONDERWIJS IN 2025	2
1.3	OPZET VAN HET ADVIES.....	2
2	DOELSTELLINGEN VOOR EEN TOEKOMSTGERICHT ACTIEPLAN	3
2.1	ZORGEN VOOR MAXIMALE ONTPLOOIINGSKANSEN VOOR ELK KIND.....	3
2.2	STERK INZETTEN OP PROFESSIONELE SCHOOLTEAMS.....	3
2.3	ONDERSTEUNEN VAN KRACHTIG SCHOOLLEIDERSCHAP.....	3
2.4	FINANCIEEL VERSTERKEN VAN HET KLEUTER- EN LAGER ONDERWIJS ALS NOODZAKELIJKE VOORWAARDE.....	3
3	WELKE HANDVATTEN ZIJN REEDS AANWEZIG?	5
3.1	RUIIME DIFFERENTIATIEMOGELIJKHEDEN	5
3.2	EINDTERMEN ENKEL OP HET EINDE VAN HET BASISONDERWIJS.....	6
3.3	GROEPSLERAREN EN GEEN VAKLERAREN	6
3.4	SCHOLEN IN DE BUURT VAN ELK KIND	7
3.5	GESPECIALISEERDE SETTINGS BINNEN EEN CONTINUÛM VAN ZORG.....	7
3.6	OMKADERING OP BASIS VAN LEERLINGENKENMERKEN	7
4	WENSELIJKE MAATREGELEN IN HET HART VAN HET BASISONDERWIJS	8
4.1	MEER ONDERSTEUNING VOOR HET REALISEREN VAN EEN INCLUSIEVER BASISONDERWIJS	8
4.2	MEER UREN KINDERVERZORGING	9
4.3	STRUCTUREEL MEER TIJD IN DE OPDRACHT VAN EEN LERAAR VOOR OVERLEG EN PROFESSIONELE GROEI	9
4.4	ZO SNEL MOGELIJK ONDERZOEK NAAR EEN SPECIFIEKE MASTEROPLEIDING VOOR HET BASISONDERWIJS.....	10
4.5	ONDERZOEKEN VAN DE VRAAG NAAR KLEINERE GROEPEN.....	11
4.6	BEPALEN OP WELKE BASISVORMING ELK KIND RECHT HEEFT	12
4.7	NIEUWE VORM VAN ATTESTERING OP HET EINDE VAN HET BASISONDERWIJS	13
4.8	VOORZIEN VAN RANDVOORWAARDEN OM HET BELEIDSVOEREND VERMOGEN TE VERSTERKEN	13
4.8.1	<i>Bijkomende omkadering op leidinggevend-, beleids- en ondersteunend vlak</i>	<i>13</i>
4.8.2	<i>Investeren in de figuur van de directeur</i>	<i>14</i>
4.9	VOLDOENDE WERKINGSMIDDELEN	14
4.9.1	<i>Optrekken van de werkingsmiddelen van het kleuteronderwijs naar minstens het huidige niveau van het lager onderwijs.....</i>	<i>14</i>
4.9.2	<i>Verhogen van de werkingsmiddelen van het gehele basisonderwijs</i>	<i>15</i>
5	FACILITERENDE MAATREGELEN	15
5.1	BETAALBARE EN KWALITATIEVE OPVANG TIJDENS MIDDAGPAUZE EN VOOR EN NA SCHOOL.....	15
5.2	STERKE SAMENWERKING MET CLB	16
5.3	STERKE SAMENWERKING MET PEDAGOGISCHE BEGELEIDINGSDIENSTEN	16
5.4	EXTRA STIMULI OM DE GEVOLGEN VAN ARMOEDE OP HET SCHOOLGEBEUREN CONCREET AAN TE PAKKEN.....	16
5.5	VERSTERKEN VAN HET EDUCATIEF PARTNERSCHAP OP SCHOOL	16

1 Situering

1.1 Een toekomstgericht actieplan

In 2014-2015 zette de Vlor een ruime strategische verkenning op over de missie en de troeven van het basisonderwijs in Vlaanderen.¹ Deze verkenning bracht een aantal belangrijke uitdagingen naar voren die om een toekomstgericht beleid vragen.

De recente maatregelen voor het basisonderwijs naar aanleiding van de modernisering van het secundair onderwijs bevestigen de nood aan een langetermijnvisie van de overheid op het basisonderwijs.² Het is noodzakelijk dat vernieuwingen in het basisonderwijs een eigen proces kennen, met specifieke doelen die kaderen binnen de bredere missie van het basisonderwijs.

Door werk te maken van een toekomstgericht en legislatuuroverschrijdend actieplan voor het basisonderwijs gaat de minister in op een duidelijke vraag van de Vlor.

1.2 Vanuit een strategische verkenning naar prioriteiten voor een sterk basisonderwijs in 2025

De Vlor bouwt met dit advies verder op een brede kennisbasis. Uit de strategische verkenning over de missie en de troeven van het basisonderwijs concretiseerde de raad tien krachtlijnen voor een sterk basisonderwijs.³

De Vlor is tevreden dat de minister vraagt om een volgende stap te zetten en vanuit de krachtlijnen prioriteiten voor een toekomstgericht actieplan voor een sterk basisonderwijs in 2025 naar voren te schuiven. De raad bekijkt die prioriteiten vanuit drie invalshoeken die voor een basisschool belangrijk zijn: de leerling, het schoolteam en de organisatie.

1.3 Opzet van het advies

De Vlor concretiseert de vraag van de minister naar prioriteiten in drie deelvragen:

- Wat zijn de voornaamste doelstellingen voor een actieplan tot 2025?
- Welke handvaten zijn nu reeds aanwezig en moet het actieplan zeker consolideren?
- Welke nieuwe maatregelen zijn noodzakelijk met het oog op het realiseren van de doelstellingen?

De Vlor formuleert in dit advies breed gedragen prioriteiten waarmee hij een krachtig appel wil doen naar de overheid. Hij maakt hierbij een onderscheid tussen maatregelen in het hart van het basisonderwijs en ondersteunende maatregelen. Met deze voorstellen van maatregelen geeft de raad input voor het actieplan van de minister, zonder exhaustief te kunnen zijn. Voor dit actieplan zal de Vlor steeds de tien krachtlijnen als toetsingskader nemen.

Het advies is toekomstgericht en is dan ook losgekoppeld van lopende beleidsdossiers. Het bevat geen onnodige herhalingen uit de strategische verkenning over de eigenheid van het basisonderwijs of uit het advies over de krachtlijnen. De raad verwijst naar deze teksten voor de verdere onderbouwing van de prioriteiten.

¹ Dit resulteerde in volgend boek: Vlaamse Onderwijsraad (2015). *De basisschool als fundament voor ontwikkelen en leren. Een strategische verkenning van de missie en de troeven van het basisonderwijs in Vlaanderen*. Leuven: Acco.

² Zie standpunt in: Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over de conceptnota modernisering secundair onderwijs: maatregelen basisonderwijs en eerste graad](#), 15 september 2016.

³ Vlaamse Onderwijsraad, Raad Basisonderwijs. [Advies over de krachtlijnen voor een sterk basisonderwijs](#), 16 september 2015.

2 Doelstellingen voor een toekomstgericht actieplan

Voor het actieplan schuift de raad drie centrale doelstellingen naar voren vanuit de invalshoek van zowel de leerling, als het schoolteam en de organisatie. Deze drie inhoudelijke doelstellingen vormen samen met de financiële versterking van het basisonderwijs de tandwielen van het actieplan.

2.1 Zorgen voor maximale ontplooiingskansen voor elk kind

Door een aantal gerichte maatregelen moet het actieplan de ontwikkelings- en leeransen en het welbevinden van alle kinderen in het kleuter- en lager onderwijs verder versterken. Dit moet kunnen gebeuren vanuit de eigen visie van de school.

2.2 Sterk inzetten op professionele schoolteams

Om de doelstellingen van het basisonderwijs op een kwaliteitsvolle manier te realiseren, zijn geëngageerde professionele schoolteams nodig. Een toekomstgericht actieplan voor het basisonderwijs moet sterk inzetten op het ondersteunen en versterken van die schoolteams.

2.3 Ondersteunen van krachtig schoolleiderschap

Een professioneel, lerend team heeft sterk leiderschap nodig. Het actieplan moet dan ook inzetten op het ondersteunen van krachtig schoolleiderschap. Het gaat hierbij om leiderschap in al zijn aspecten, waaronder onderwijskundig en transformationeel leiderschap.⁴ Dit leiderschap krijgt in zijn totaliteit op school vorm.

2.4 Financieel versterken van het kleuter- en lager onderwijs als noodzakelijke voorwaarde

Een toekomstgericht actieplan kan niet zonder investeringen. Er is objectief nood aan een behoorlijke versterking van het kleuter- én het lager onderwijs. Verschillende studies tonen een jarenlange onderfinanciering van het basisonderwijs aan.⁵ De Vlor vraagt een gedragen,

⁴ Transformationeel leiderschap focust op het benadrukken van de visie en het uitbouwen van goede realisaties. Onderwijskundig leiderschap is gericht op de onderwijsprocessen. Het focust op het installeren van duidelijke doelen, het plannen van het curriculum en het evalueren van leraren en leerprocessen. Beide vormen van leiderschap zijn nodig om effectief onderwijs te verzorgen. Ze zijn niet van elkaar te scheiden maar vormen een geïntegreerd geheel. De directeur basisonderwijs moet beide vormen kunnen opnemen (zie Bellens, K. & De Fraine, B. (2012). *Wat werkt? Kenmerken van effectief basisonderwijs*. Leuven: Acco, p. 85-88).

⁵ Voorpublicatie Statistisch jaarboek van het Vlaamse onderwijs – schooljaar 2015-2016, geraadpleegd op 7 februari 2017, op <http://www.ond.vlaanderen.be/onderwijsstatistiek/2015-2016/statistischjaarboek2015-2016/publicatiestatistischjaarboek2015-2016.htm>;
Zie: Nusche, D., et al. (2015). *OECD Reviews of School Resources: Flemish Community of Belgium 2015*. Geraadpleegd op 27 februari 2017 op <http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/9115101e.pdf?expires=1488203247&id=id&accname=guest&checksum=6522478DB4E01C31EB2E885D3E0A7035>;
Verslag van het Rekenhof over werkingsbudgetten voor het gewoon basis- en secundair onderwijs van het Rekenhof, *Parl. St., VI. Parl. 37-F (2014-2015) nr. 1*, 25 juni 2015;
Devos, G. & Tuytens, M. (2012). *Bestedingspatroon van personeelsmiddelen in basis- en secundaire scholen voor de invulling van hun administratieve, beleids- en pedagogisch ondersteunende taken*. Gent: Universiteit Gent;
Verslag van het Rekenhof over de pedagogische en administratieve ondersteuning van basisscholen en secundaire scholen, *Parl. St., VI. Parl. 37-K (2009-2010)*, nr. 1, 17 juni 2010.

legislatuuroverschrijdend financieel afsprakenkader (groeipad) met duidelijke, onderbouwde doelstellingen om die historische tekorten bij voorrang weg te werken. Het recente evaluatierapport van de SERV over de initiële begroting 2017 toont aan dat er best investeringsimpulsen gebeuren vanuit het beleid.⁶ Dit bewijst dat er financiële ruimte is, die ook voor het beleidsdomein onderwijs benut kan worden.

Onderstaand figuur illustreert de relatie die dit advies legt tussen de doelstellingen en de krachtlijnen voor een sterk basisonderwijs.⁷

De vier tandwielen staan niet los van elkaar: ze kunnen elkaar versterken en moeten als geheel soepel draaien om een sterk actieplan mogelijk te maken. Elk tandwiel houdt verband met een

⁶ SERV (2017). *Evaluatierapport over initiële begroting 2017*. Geraadpleegd op 7 februari 2017, op http://www.serv.be/sites/default/files/documenten/SERV_20170118_Evaluatierapport_Begroting_2017_RAP%20%283%29.pdf. De SERV lichtte dit rapport ook toe op de vergadering van de Algemene Raad van de Vlor op 26 januari 2017.

⁷ Deze relatie tussen de doelstellingen en de krachtlijnen verloopt via de maatregelen die in deel 4 en 5 van het advies worden voorgesteld.

aantal krachtlijnen voor een sterk basisonderwijs.⁸ Ook deze krachtlijnen zijn niet geïsoleerd van elkaar te bekijken, maar werken op elkaar in.

Het actieplan moet hierbij uitgaan van een gedeelde verantwoordelijkheid tussen de overheid en het brede onderwijsveld (lokaal en centraal, in samenwerking met andere beleidsdomeinen).⁹

Ook vraagt de Vlor om de TARRA-toets toe te passen bij het uitwerken van het actieplan en zo ten volle rekening te houden met hoe het actieplan kan bijdragen aan het verminderen van de planlast in het basisonderwijs.

3 Welke handvatten zijn reeds aanwezig?

De Vlor pleit voor een actieplan dat de pedagogische en organisatorische vrijheid, zoals deze momenteel vervat zit in het decreet Basisonderwijs, blijft garanderen. Daarnaast schuift de raad een aantal sterke punten van het huidige basisonderwijs naar voren. Zij kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan het realiseren van de krachtlijnen, maar staan momenteel sterk onder druk. Het toekomstplan moet deze sterktes consolideren zodat ze ook in de toekomst de handvatten kunnen vormen voor een sterk basisonderwijs.

3.1 Ruime differentiatiemogelijkheden

Scholen hebben ruime mogelijkheden en vrijheden om het traject te bepalen naar de ontwikkelingsdoelen en eindtermen, die op het einde van resp. het kleuter- en het lager onderwijs nagestreefd en bereikt moeten worden, opdat alle leerlingen maximale kansen krijgen (*krachtlijnen 1, 2 en 3*). Deze differentiatiemogelijkheden zijn eigen aan het basisonderwijs en komen tegemoet aan de diversiteit van het basisonderwijs. Ze zijn een sterkte.¹⁰ De omgeving kan hierdoor worden aangepast aan de ontwikkeling van de leerlingen. Deze flexibiliteit wordt ook mogelijk gemaakt dankzij de continue leerlijn tot het einde van het basisonderwijs (zie 3.2).¹¹

⁸ Vlaamse Onderwijsraad, Raad Basisonderwijs. [Advies over de krachtlijnen voor een sterk basisonderwijs](#), 16 september 2015.

⁹ Dit kadert binnen de evolutie naar een nieuwe vorm van beleidsvoering in functie van co-creatie, waarbij de overheid eerder gericht is op het coördineren en faciliteren van beleidsprocessen dan op het direct aansturen ervan. Zie het recente rapport van EUNEC hierover: EUNEC (2016). *EUNEC statements on 'Governance in Education'*. Geraadpleegd op 6 februari 2017, op http://www.eunec.eu/sites/www.eunec.eu/files/attachment/files/doc_027_statements_governance_and_education_0.pdf

Dit is gebaseerd op een studie van de OESO 'Governing Complex Education Systems': <http://www.oecd.org/corporate/gces.htm>

¹⁰ Zo behoort de groepering van leerlingen volledig tot de autonomie van de school. De school beslist daarnaast ook zelf over het lessenrooster binnen het aantal wekelijks opgelegde lestijden. De school is ook vrij in de keuze van haar onderwijskundige aanpak.

¹¹ Zie ook de positieve waardering van de ruime differentiatiemogelijkheden in het basisonderwijs in het onderzoek 'Flexibele leerwegen': Vandecandelaere, M., Van den Branden, N., Vandenbroeck, M. & De Fraine, B. (2016). *Flexibele leerwegen in Vlaanderen. Onderzoeksrapport*. Geraadpleegd op 15 februari 2017 op <http://data-onderwijs.vlaanderen.be/onderwijsonderzoek/?nr=203>

3.2 Eindtermen enkel op het einde van het basisonderwijs

Basisscholen moeten negen jaar de tijd blijven krijgen om aan de ontwikkeling van een kind te werken (*krachtlijn 2*). De Vlor wil een sterk pleidooi houden om in het kleuteronderwijs te blijven werken met ontwikkelingsdoelen¹² en om eindtermen enkel op het einde van het basisonderwijs te blijven voorzien. Decretale eindtermen gelden voor alle kinderen die het gemeenschappelijk curriculum volgen. Zo biedt de basisschool een krachtige leeromgeving voor alle leerlingen (*krachtlijn 3*). De eindtermen zijn te bereiken op populatieniveau en zijn niet tegenstelbaar aan individuele leerlingen.

3.3 Groepsleraren en geen vakleraren

Een fundamenteel kenmerk van het basisonderwijs is de geïntegreerde werking (*krachtlijn 4*). Deze geïntegreerde werking is onlosmakelijk verbonden met de keuze voor klas- of groepsleraren: de leraar basisonderwijs (kleuteronderwijs en lager onderwijs, gewoon en buitengewoon onderwijs) neemt het engagement op voor een groep kinderen en is deskundig om inhoud uit alle leergebieden te structureren in een samenhangend onderwijsaanbod. De Vlor is tegen de introductie van bijkomende bijzondere leermeesters met specifieke bekwaamheidsbewijzen in het basisonderwijs.¹³

Voor de kleuter of de leerling zorgt een groepsleraar voor continuïteit. Het is een duidelijk ankerfiguur.¹⁴ ¹⁵ Het betekent ook dat leraren in het basisonderwijs samen doelgericht, gedifferentieerd en gepersonaliseerd kunnen inspelen op de leer- en ontwikkelingsbehoeften van alle kinderen.

Doordat leraren basisonderwijs inzetbaar zijn in alle leerlingengroepen en alle leergebieden, zijn er bovendien heel wat didactische en praktische mogelijkheden¹⁶ die sleutelvoorwaarden vormen om een sterk basisonderwijs te realiseren (*krachtlijnen 1, 2, 3*). De organisatorische vrijheid in het basisonderwijs, zoals voorzien in het decreet Basisonderwijs, is een sterk punt van het basisonderwijs en kan worden gewaarborgd door te blijven kiezen voor groepsleraren. De introductie van bijkomende bijzondere leermeesters zou de organisatie in het basisonderwijs veel

¹² De eigenheid van het kleuteronderwijs is anders dan die van het lager onderwijs. Zie stellingname van Maarten Simons en Jan Masschelein dat voor het kleuteronderwijs het om een vorm van spelenderwijze leren gaat. De eigenheid van het lager onderwijs situeert zich in oefening (kunde) en studie (kennis) waarmee kinderen een basisconditie opbouwen. Zie Simons, M. & Masschelein, J. (2015). 'Pedagogische overwegingen over de eigenaardigheid van het basisonderwijs. Pleidooi voor een pedagogische benadering van de finaliteit' in: Vlaamse Onderwijsraad (red.). *De basisschool als fundament voor ontwikkelen en leren. Een strategische verkenning van de missie en de troeven van het basisonderwijs in Vlaanderen*. Leuven: Acco, 134-150.

¹³ Zie ook stellingname rond de vakleraar in het basisonderwijs in een vorig advies: Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over de conceptnota modernisering secundair onderwijs: maatregelen basisonderwijs en eerste graad](#), 15 september 2016.

¹⁴ De leerkracht-leerling relatie heeft een invloed op leerprestaties. Zie Roorda, D. & Koomen, H. (2011). 'The Influence of Affective Teacher-Student Relationships on Students' School Engagement and Achievement: A Meta-Analytic Approach.' *Review of Educational Research* 81 (4): 493-529, en Hattie, J. (2009). *Visible Learning: a synthesis of over 800 meta-analyses relating to achievement*. Londen: Routledge. De lijst van effecten op prestaties van leerlingen, gebaseerd op het onderzoek van John Hattie, is ook online te raadplegen via <https://visible-learning.org/nl/hattie-lijst-van-effecten-op-prestaties/>.

¹⁵ Kinderen van 2,5 tot 12 jaar hebben nood aan vaste ankerfiguren, die hen goed kennen en die een veilig klas- en leerklimaat kunnen creëren via een gevoel van verbondenheid. De Vlor wijst erop dat de rol van de groepsleraar ook cruciaal is in het kader van burgerschapsvorming.

¹⁶ Bijvoorbeeld op vlak van het afstemmen van de groepering op basis van de leerbehoeften van leerlingen, de keuze voor een gespecialiseerde didactische aanpak (zoals co-teaching) en het optimaal en flexibel inzetten van de expertise van leraren.

complexer maken (bijv. op vlak van flexibele leerwegen, opdrachttoewijzing, vervangingen, lessenroosters, deliberaties e.d.).

Voor de leraar zelf werkt het hebben van een verantwoordelijkheid voor een groep leerlingen uitdagend en het verhoogt de beroepstevredenheid.¹⁷ Het zorgt ervoor dat leraren een volwaardige tewerkstelling kunnen hebben in de basisschool. Dit is noodzakelijk om sterke profielen in het basisonderwijs te kunnen aantrekken én behouden. Stabiliteit in het team is zeer belangrijk om een professionele leergemeenschap¹⁸ te kunnen ontwikkelen.

3.4 Scholen in de buurt van elk kind

Ouders kiezen voor hun kind vrij een basisschool¹⁹, maar kinderen moeten de mogelijkheid hebben om ruimtelijk dicht bij hun woonplaats naar de basisschool van hun keuze te kunnen gaan, ook in dunbevolkte regio's (*krachtlijn 1*).²⁰ De huidige programmatie- en rationalisatienormen laten dit toe. Om de vrije schoolkeuze maximaal te kunnen garanderen, moet er een oplossing komen voor het capaciteitsprobleem.

3.5 Gespecialiseerde settings binnen een continuüm van zorg

Leerlingen hebben recht op onderwijs dat maximaal vormend is en rekening houdt met de individuele verschillen en de talenten van elk kind. Indien dit betekent dat een kind nood heeft aan een gespecialiseerde setting, al is het tijdelijk, dan moet dit mogelijk blijven.

De basisschool biedt een krachtige en heterogene leer- en leefomgeving voor alle kinderen (*krachtlijn 2*). Dit gebeurt binnen een meer geïntegreerd onderwijssysteem dat gebaseerd is op het continuüm van zorg waarin gespecialiseerde settings (bijv. onder de vorm van buitengewoon onderwijs) blijven bestaan.

3.6 Omkadering op basis van leerlingenkenmerken

De huidige basisomkadering bestaat uit lestijden volgens de schalen en SES-lestijden. Deze twee luiken binnen de basisomkadering moeten behouden blijven zodat scholen een krachtige leeromgeving kunnen scheppen die goed is voor alle leerlingen en in het bijzonder voor leerlingen afkomstig uit gezinnen met een lage SES: uit onderzoek blijkt dat de SES van een gezin een grote impact heeft op de prestaties van leerlingen en hun verdere schoolloopbaan.²¹

¹⁷ Kelchtermans, G. (2015). Allemaal gelijk en toch allemaal anders. Reflecties over schoolteam, schoolorganisatie en professionaliteit in het basisonderwijs. in: Vlaamse Onderwijsraad (red.). *De basisschool als fundament voor ontwikkelen en leren. Een strategische verkenning van de missie en de troeven van het basisonderwijs in Vlaanderen*. Leuven: Acco, 166-187.

¹⁸ In professionele leergemeenschappen staat een collaboratieve werkcultuur centraal en is systematische samenwerking en interactie aanwezig. Het doel hierachter is het optimaliseren van lespraktijken om zo de prestaties van leerlingen te verbeteren. Zie Vanblaere, B. & Devos, G. (2014). *Doen scholen ertoe bij de professionele ontwikkeling van leerkrachten? Leiderschap en schoolkenmerken gerelateerd aan percepties van professionele leergemeenschap kenmerken. Een multilevel analyse*, Steunpunt Studie- en Schoolloopbanen, Leuven.

¹⁹ De Belgische Grondwet garandeert in artikel 24 de vrije schoolkeuze van ouders.

²⁰ Een basisschool werkt kindnabij en biedt geborgenheid. Dit principe is een cruciaal uitgangspunt in de organisatie van het onderwijslandschap (zie Vlaamse Onderwijsraad, Raad Basisonderwijs. [Advies over de krachtlijnen voor een sterk basisonderwijs](#), 16 september 2015).

²¹ Zie bijv. Hattie, J. (2009). *Visible Learning; a synthesis of over 800 meta-analyses relating to achievement*. Londen: Routledge.

Zie bijv. Bellens, K. & De Fraine, B. (2012). *Wat werkt? Kenmerken van effectief basisonderwijs*. Leuven: Acco.

4 Wenselijke maatregelen in het hart van het basisonderwijs

De Vlor schuift prioritair negen voorstellen van maatregelen naar voren waarover een grote consensus is over de wenselijkheid, de haalbaarheid en de aanvaardbaarheid ervan. Het gaat bovendien om maatregelen die zich in de kern van het basisonderwijs bevinden. De volgorde waarin deze maatregelen in dit advies aan bod komen, drukt geen bijkomende prioritering uit.

De maatregelen werken specifiek in op de doelstellingen van het actieplan. Door de verwevenheid van de maatregelen en de doelstellingen kan elke maatregel ook het radarwerk van doelstellingen en de vraag naar financiële versterking in gang zetten (zie figuur p. 4).

4.1 Meer ondersteuning voor het realiseren van een inclusiever basisonderwijs

De implementatie van het M-decreet, de afspraken rond leerlingenbegeleiding en de evolutie naar inclusiever onderwijs stelt het basisonderwijs voor belangrijke uitdagingen. De toewijzing van toereikende middelen is hier een basisvoorwaarde. Het is noodzakelijk dat er bijkomende budgettaire mogelijkheden komen. Het is daarom belangrijk dat er een budgettair kader komt om de ondersteuning voor het realiseren van een inclusiever basisonderwijs structureel te versterken.²² Het gaat dan niet alleen om ondersteuning aan de leerlingen zelf, maar ook van de onderwijsprofessional en de school als organisatie, zowel in het gewoon als in het buitengewoon onderwijs als gespecialiseerde setting.

Concreet vraagt de Vlor:

- een adequaat plan en middelen voor duurzame externe en interne ondersteuning (met effect op de klasvloer) en professionalisering van de leraar en het team, in alle fases van het zorgcontinuüm en voor alle leerlingengroepen.
- een uitgebreider team van personeelsleden uit de verschillende personeelscategorieën (onderwijzend, paramedisch, sociaal, orthopedagogisch, ...):
Zij kunnen ervoor zorgen dat het ontwikkelingsgericht werken in al zijn facetten waargemaakt kan worden en dat leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften maximale (waar nodig: individuele) ondersteuning krijgen zodat ze ten volle, effectief en op voet van gelijkheid met anderen kunnen participeren aan het school- en groepsgebeuren, vanuit een breed spectrum aan aanwezige competenties in het personeelsteam.
- organisatorisch ruimte tot overleg met collega's, ondersteuners, ouders e.d.:
Er is nood aan structurele ruimte in de organisatie voor overleg, collegiale consultatie, professionalisering, transfer van het geleerde binnen het team en het uitbouwen van het educatief partnerschap met ouders (zie ook 4.3). Dit vereist ook voldoende ondersteuning van voldoende omkaderde externe partners (clb en pedagogische begeleidingsdienst) (zie ook 5.2 en 5.3).

Bij deze vraag naar meer ondersteuning is het essentieel dat leraren verantwoordelijkheid kunnen blijven opnemen voor een groep leerlingen, met de groepsleraar als spilfiguur. Leraren zijn geen uitvoerders van wat anderen voorschrijven. Ze moeten in de mogelijkheid worden gesteld om als autonome professionals met de kinderen aan de slag te blijven gaan.²³

²² Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over de nota over het ondersteuningsmodel](#), 23 februari 2017.

²³ Dit betekent dat ze zeggenschap moeten hebben over de gang van zaken in een groep en dat ze op een persoonlijke wijze en in collegiaal overleg uitvoering moeten kunnen geven aan hun onderwijsopdracht.

4.2 Meer uren kinderverzorging

Met meer uren kinderverzorging kan elk kind in het basisonderwijs de gepaste verzorging, geborgenheid en dus ook de gepaste leer- en ontwikkelingskansen krijgen.²⁴

Ten eerste vraagt de Vlor een significante uitbreiding van de uren kinderverzorging in het kleuteronderwijs. Het ondersteunt een vlottere, zachtere overgang tussen thuis/kinderopvang (van baby's en jonge peuters) en kleuterschool. Het is dan ook een belangrijke hefboom voor een hogere kleuterparticipatie²⁵ en sluit aan bij het beleid van de minister om maximale participatie van elk kind na te streven. Het betekent bovendien een verlichting én versterking van de opdracht van kleuteronderwijzers die zich meer kunnen toeleggen op het creëren van een krachtige leeromgeving. Het biedt tot slot ook een oplossing voor de huidige versnipperde opdracht van heel wat kinderverzorgers.

Ten tweede vraagt de Vlor om in het kader van het M-decreet en de ontwikkeling naar een inclusiever basisonderwijs (meer vraag naar zuivere verzorging in de klas) een uitbreiding van de opdracht van de kinderverzorger naar de lagere school te onderzoeken.

4.3 Structureel meer tijd in de opdracht van een leraar voor overleg en professionele groei

Leraren zijn professionals en die professionaliteit uit zich in de combinatie van expertise en engagement.²⁶ Het is voor leraren van cruciaal belang dat ze structureel de mogelijkheden hebben om met elkaar samen te werken, informatie te delen, te leren van en met elkaar (ook multidisciplinair) en afspraken te maken. Ook moeten leraren reële kansen hebben om professioneel te groeien via een brede waaier van meer formele professionaliseringsmogelijkheden.

Als lid van een complementair team moet de leraar kunnen werken vanuit zijn eigen talenten, interesses en competenties. Indien hij dit wenst, moet hij zich kunnen verdiepen in een bepaalde expertise: als leergebiedexpert, maar ook in zorg, didactiek, differentiatie, ouderbetrokkenheid en partnerschap met ouders, onderwijs aan anderstalige nieuwkomers e.d.²⁷

Concreet ziet de Vlor twee maatregelen als hefboom voor meer overleg en voor permanente professionele groei, zowel via formeel als via informeel leren binnen de professionele leergemeenschap. Deze maatregelen dragen bij aan het verwezenlijken van het recht op individuele professionalisering.²⁸ De school bekijkt autonoom hoe hij zijn professionaliseringsbeleid vorm geeft.

²⁴ Dit sluit aan bij de geïntegreerde aanpak van het basisonderwijs (*krachtlijn 4*).

²⁵ Vlaamse Onderwijsraad, Raad Basisonderwijs. [Advies over kleuterparticipatie](#), 8 februari 2017.

²⁶ Kelchtermans, G. (2009). Who I am in how I teach is the message. Self-understanding, vulnerability and reflection. *Teachers and Teaching: Theory and Practice* 15:257-272.

²⁷ Zie ook het pleidooi voor functiedifferentiatie door prof. Geert Kelchtermans: Kelchtermans, G. (2015). Allemaal gelijk en toch allemaal anders. Reflecties over schoolteam, schoolorganisatie en professionaliteit in het basisonderwijs. in: Vlaamse Onderwijsraad (red.). *De basisschool als fundament voor ontwikkelen en leren. Een strategische verkenning van de missie en de troeven van het basisonderwijs in Vlaanderen*. Leuven: Acco, 166-187.

²⁸ Zie de actuele maatregel om meer opleiding te voorzien zoals dit is opgenomen in de wet Werkbaar Wendbaar Werk van minister van Werk Kris Peeters. Het belang van opleiding en vorming wordt hierin sterk benadrukt. Het is de

- Minder kindgebonden uren:
Hierdoor kan in de opdracht van de leraar structureel meer tijd en ruimte voorzien worden voor overleg en leren van en met elkaar. Dit vraagt om bijkomende omkadering.
- Uitbreiding van het aantal halve dagen pedagogische studiedagen per schooljaar:²⁹
Dit maakt het mogelijk om op een doelgerichte, efficiënte manier met het hele schoolteam te werken rond de schooleigen visie en de gezamenlijk gedragen prioriteiten.

De Vlor onderbouwt die voorstellen vanuit de invalshoek van de leerling, het schoolteam en de organisatie:

- Om het streven naar het bereiken van de eindtermen bij alle leerlingen maximale kansen te geven, moet geïnvesteerd worden in leraren. Het verbreden en verdiepen van de deskundigheid van teamleden komt het onderwijsleerproces van leerlingen ten goede. De impact moet voelbaar zijn tot op de klasvloer/de leergroep.
- De evolutie naar basisscholen met zeer diverse leerlingenpopulatie maakt de nood aan overleg en professionalisering sterker. Min of meer gestandaardiseerde aanpakken gericht op de gemiddelde leerling worden steeds minder zinvol.
- De kwaliteit van de school hangt mee af van de kwaliteit van de mogelijkheden voor teamleden om hun deskundigheid te verbreden/verdiepen via bijkomende opleidingen en nascholingen maar ook door binnen het team in overleg te gaan met elkaar en van elkaar te leren.

4.4 Zo snel mogelijk onderzoek naar een specifieke masteropleiding voor het basisonderwijs

De Vlor dringt aan om versneld werk te maken van een onderzoek naar de opportuniteit en de meerwaarde van een specifieke masteropleiding voor het basisonderwijs.

Dit onderzoek naar een specifieke master voor het basisonderwijs is een alternatief voor de piste van de Vlaamse Regering om bijkomende bijzondere leermeesters (als vakleraren) te introduceren in het basisonderwijs. De Vlor vindt het onbegrijpelijk dat de overheid de piste van de vakleraren zonder bijkomend onderzoek geschikt acht (zie ook 3.3 over het behoud van de groepsleraar).³⁰

Essentiële uitgangspunten voor het onderzoek naar een specifieke master voor het basisonderwijs zijn:

- De afgestudeerden moeten opgeleid en dus inzetbaar zijn in alle leerlingengroepen en alle leergebieden;³¹

bedoeling dat iedereen gemiddeld over vijf opleidingsdagen per jaar beschikt. Zie ook <http://www.werk.belgie.be/defaultNews.aspx?id=45370>

²⁹ Momenteel voorziet de regelgeving anderhalve dag of drie halve dagen per schooljaar. Zie omzendbrief over pedagogische studiedagen BaO/2000/3.

³⁰ Deze geïntegreerde werking verwijst naar de geïntegreerde invulling van de didactische driehoek leerling – leerstof – leraar. Dit betekent:

- niveau kind: het kind en zijn brede persoonlijkheidsontwikkeling staan centraal;
- niveau leerstof: in het aanbod (leerstof) zijn inhouden uit de verschillende leergebieden verbonden met elkaar;
- niveau leraar: de groepsleraren zijn deskundig om inhouden uit alle leergebieden te structureren in een samenhangend onderwijsaanbod.

Deze didactische driehoek is één en ondeelbaar.

³¹ Het gaat dus niet om een master-vakleraar zoals in het secundair onderwijs.

- De huidige leraren basisonderwijs die hier ambitie voor hebben, moeten een master kunnen behalen via een aangepast traject. Deze mogelijkheid moet ook worden gefaciliteerd;
- Het is niet de bedoeling dat er een nieuwe hiërarchie ontstaat. De doelstelling is het creëren van een divers lerarenteam waarbij collega's vanuit een gelijkwaardige positie samen vorm geven aan de school als professionele leergemeenschap.

De Vlor ziet heel wat mogelijkheden in deze specifieke masteropleiding. Het kan een grote meerwaarde betekenen voor het basisonderwijs en dit voor zowel de leerling, als het schoolteam en de organisatie:

- Het binnenbrengen van academische competenties in het lerarenteam van de basisschool kan de onderwijsleerprocessen ten goede komen;³²
- Het kan een impuls geven aan academisch onderzoek dat specifiek gericht is op de didactiek van het basisonderwijs en een academische benadering van de leergebieden en de geïntegreerde werking;
- De specifieke masteropleiding voor het basisonderwijs zal een nieuwe doelgroep van potentiële leraren basisonderwijs bereiken. Een aantal sterke leerlingen uit het secundair onderwijs wordt momenteel niet opgepikt door het basisonderwijs en dit is een gemiste kans. Het gaat hierbij zowel over 1) studenten die vandaag na de professionele bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs of lager onderwijs een master volgen als over 2) potentiële studenten die in de toekomst na een academische bachelor in de pedagogische wetenschappen (of aanverwante disciplines) een educatieve master basisonderwijs zouden kunnen volgen;
- Het kan de aantrekkingskracht van de professionele bacheloropleiding vergroten en leiden tot een verdere kwalitatieve versterking van de instroom;
- Het biedt mogelijkheden aan de huidige leraren, die dat wensen, om professioneel tot master te groeien;
- De inzet van een master kan de interne kwaliteitszorg van de basisschool ten goede komen;
- Het consolideert de vlotte en flexibele organiseerbaarheid van het basisonderwijs en de vele didactische mogelijkheden. Deze masters zijn breed inzetbaar. De complexiteit van het werken met vereiste bekwaamheidsbewijzen voor bepaalde leergebieden wordt vermeden.

4.5 Onderzoeken van de vraag naar kleinere groepen

De Vlor signaleert de grote vraag van leraren om met kleinere groepen te kunnen werken. Leraren willen geëngageerd bezig zijn met de groep leerlingen waarvoor zij de verantwoordelijkheid dragen en zij geven aan daar niet steeds in te slagen omwille van de groepsgrootte. Ze wijzen hierbij naar de toegenomen diversiteit en de gewijzigde maatschappelijke verwachtingen (bijv. naar maatwerk).

³² Bijvoorbeeld: analyse en interpretatie van data, vertalen van (didactisch) onderzoek naar schoolpraktijk, bruggen bouwen tussen onderzoek en praktijk, nieuwe wetenschappelijke inzichten binnen brengen in de school, verdieping van leergebieden.

De Vlor vraagt de overheid om te onderzoeken welke instrumenten zij kan inzetten om deze vraag van de klasvloer te ondersteunen. Het behoud van de huidige flexibiliteit van scholen op vlak van groepering van leerlingen vormt hierbij het uitgangspunt.

Dat signaal vanop het werkveld roept vragen op over de verhouding tussen het aantal kinderen en de pedagogische omkadering. Cijfergegevens op macroniveau over de leerling-leerkracht ratio³³ weerspiegelen niet de reële groepsgrootte. Het raakt ook aan de vraag naar het verder versterken van het beleidsvoerend vermogen van scholen op vlak van een adequate inzet van middelen (zie 4.8) en heeft eveneens een architecturale component.

4.6 Bepalen op welke basisvorming elk kind recht heeft

Het basisonderwijs verzorgt een brede basisvorming³⁴ voor alle kinderen. De inhoud ervan is relatief stabiel, maar staat uiteraard ook in relatie tot de maatschappelijke verwachtingen t.a.v. het basisonderwijs. De basisvorming vindt zijn vertaling in de eindtermen, het instrument waarmee de overheid een minimale onderwijskwaliteit voor elk kind waarborgt. Ongeacht waar leerlingen school lopen, krijgen ze op die manier een minimale basisvorming.³⁵

Op geregelde momenten komt er een particuliere vraag naar het basisonderwijs. Het is de verantwoordelijkheid van de overheid om particuliere maatschappelijke vragen niet zo maar te versterken. Het antwoord op een particuliere vraag moet kunnen gegeven worden vanuit een breder perspectief en binnen de missie en de eigenheid van het basisonderwijs. Dit wil zeggen dat:

- de mogelijkheden passen binnen de geïntegreerde werking;
- er een ontwikkelingsgerichte aanpak gehanteerd wordt;
- de haalbaarheid van het pakket aan te bereiken eindtermen bewaakt wordt en zorg gedragen wordt voor elke leerling;
- er gewerkt wordt binnen een visie van professionalisering en opleiding.

Daarbij mogen ook de gevolgen voor de organisatie van het basisonderwijs niet uit het oog worden verloren.

Momenteel stelt de raad de maatschappelijke vraag naar een vroege ontwikkeling van moderne vreemde talen vast.³⁶ Specifiek voor deze vraag vraagt de Vlor om te onderzoeken welke mogelijkheden er zijn voor het versterken van het vreemdetalenonderwijs. Ook moet de impact

³³ Zo blijkt uit cijfergegevens van de Studiedienst Vlaamse Regering in VRIND 2016 (Vlaamse Regionale Indicatoren) dat Vlaanderen voor het kleuteronderwijs een leerling-leerkracht ratio heeft van 15, terwijl het EU21-gemiddelde 13 is. Wat het lager onderwijs betreft, bevindt Vlaanderen zich met een leerling-leerkracht ratio van 13 iets lager dan het EU21-gemiddelde van 14. Op p. 93 van dit rapport staat dat deze ratio geen beeld geeft van de klasgrootte, maar eerder een investeringsindicator is.

³⁴ Het basisonderwijs geeft kinderen de kans op een basisvorm of een basisconditie. Volgens Maarten Simons (2015, p.141) impliceert dit dat kinderen in het basisonderwijs de basisgrammatica moeten aangeboden krijgen. Hij vat deze term breed op (en verwijst hiermee niet alleen naar taalkundige aspecten. De basisgrammatica gaat om de veruitwendiging of materialisering van wat besloten ligt in bepaalde activiteiten, handelingen of praktijken. "De grammatica van iets beheersen (bijvoorbeeld begrijpen hoe een taal werkt, inzien hoe een motor werkt of hoe vogels zich voortbewegen, begrijpen waarom papa soms boos wordt, ...) geeft kinderen de mogelijkheid om zich te verhouden tot die werkelijkheid. Het houdt de kans in om afstand te nemen (kinderen leren iets van buitenaf te beschouwen) én er tegelijk op betrokken te zijn." (p.21). Zie Vlaamse Onderwijsraad (red.). *De basisschool als fundament voor ontwikkelen en leren. Een strategische verkenning van de missie en de troeven van het basisonderwijs in Vlaanderen*. Leuven: Acco.

³⁵ Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Samen vorm geven aan een geactualiseerd beleidskader voor eindtermen, leerplannen en kwaliteitstoezicht. Oriënterend advies](#), 8 oktober 2015 en Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over de conclusies van het participatief publiek debat over de eindtermen](#), 24 november 2016.

³⁶ Zie conceptnota Modernisering secundair onderwijs, maatregelen basisonderwijs en eerste graad. Zie voorontwerp van decreet betreffende het onderwijs XXVII.

van facultatieve lessen onderzocht worden. Hierbij kan vertrokken worden vanuit wetenschappelijke inzichten en praktijkvoorbeelden in binnen- en buitenland.

4.7 Nieuwe vorm van attestering op het einde van het basisonderwijs³⁷

Het basisonderwijs werkt doelgericht en doet maximaal inspanningen om zijn leerlingen de eindtermen te laten bereiken op het einde van de lagere school. De middelen en de omkadering moeten zo zijn dat kinderen maximaal kunnen ontwikkelen.

De Vlor stelt een nieuwe vorm van attestering voor waarbij alle leerlingen op het einde van het basisonderwijs hetzelfde getuigschrift krijgen met een niet-bindend advies over het vervolg van hun onderwijsloopbaan. De klassenraad motiveert voor elke leerling dit advies op basis van een brede evaluatie³⁸ en de groeikansen van die leerling in een bepaalde context. Dit plaatst de overgang naar de eerste graad van het secundair onderwijs in een ontwikkelingsgericht continuüm. Zo kan een warmere, meer geleidelijke overgang gerealiseerd worden.

4.8 Voorzien van randvoorwaarden om het beleidsvoerend vermogen te versterken

4.8.1 Bijkomende omkadering op leidinggevend-, beleids- en ondersteunend vlak

De Vlor vraagt dat elke basisschool beter wordt omkaderd zodat haar beleidsvoerend vermogen kan versterken. De beperkte omkadering van basisscholen staat op gespannen voet met de klemtoon op het versterken van het beleidsvoerend vermogen van scholen.³⁹

Meer omkadering houdt in dat op elke basisschool volgende opdrachten kunnen worden opgenomen:

- leidinggevende-beleidsvoerende opdrachten;
- pedagogisch-ondersteunende opdrachten;
- administratief-organisatorische opdrachten

De middelen voor deze opdrachten moeten op een zodanige manier worden toegekend dat er binnen een school marge is om ze in te zetten naargelang de prioriteiten.

Vanuit de invalshoek van het schoolteam en de organisatie zorgt betere omkadering op leidinggevend, beleids- en ondersteunend vlak voor:

- meer tijd en ruimte voor sterker leiderschap op schoolniveau doordat directeurs ondersteund worden voor personeels- en leerlingenadministratie, boekhouding, preventie en veiligheid, infrastructuur, logistiek e.d.;
- een versterking van gedeeld leiderschap met de directeur als verantwoordelijke;

³⁷ Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over de conceptnota modernisering secundair onderwijs: maatregelen basisonderwijs en eerste graad](#), 15 september 2016.

³⁸ Een brede evaluatie brengt de brede persoonlijkheidsontwikkeling van een kind in beeld en het proces dat het daarvoor doorlopen heeft.

³⁹ Rekenhof (2010). *Pedagogische en administratieve ondersteuning van basisscholen en secundaire scholen*. Brussel. Devos, G. & Tuytens, M. (2013). *Bestedingspatroon van personeelsmiddelen in basis- en secundaire scholen voor de invulling van hun administratieve, beleids- en pedagogisch-ondersteunende taken*. Gent: Universiteit Gent. Vlaamse Onderwijsraad, Raad Basisonderwijs. [Advies over de administratieve, beleids- en pedagogische ondersteuning van de basisschool](#), 8 januari 2014.

Vlaamse Onderwijsraad (2015). *De basisschool als fundament voor ontwikkelen en leren. Een strategische verkenning van de missie en de troeven van het basisonderwijs in Vlaanderen*. Leuven: Acco.

- kansen voor de teamleden om een brede waaier aan taken, rollen, verantwoordelijkheden op te nemen (bijv. in onderwijskundig leiderschap, collega's op onderwijskundig vlak ondersteunen);
- de mogelijkheid tot bovenschol leiderschap, dat inzet op een ondersteunende, faciliterende, informerende en coachende rol en voor scholen mogelijkheden kan creëren om van en met elkaar te leren en dit op alle niveaus.

De bijkomende omkadering moet bovendien steeds ten dienste staan van het onderwijsleerproces van leerlingen. De positieve impact moet voelbaar zijn tot op de klasvloer/de leergroep.

4.8.2 Investeren in de figuur van de directeur

Goed leiderschap is een belangrijke factor in het beleidsvoerend vermogen van scholen.⁴⁰ Leiderschap in scholen omvat meer dan de activiteiten van de directeur, maar deze directeur speelt wel een sleutelrol: in de school als organisatie, in de school als professionele leergemeenschap en in het schoolleiderschap.⁴¹

Concreet vraagt de Vlor aan de overheid om te zorgen voor:

- een directeur zonder onderwijsopdracht in elke basisschool⁴²
- de nodige middelen voor opleidingen voor directies:
Elke directeur moet over de tijd en ruimte beschikken om zich te kunnen professionaliseren. Die opleidingen moeten tot stand komen op basis van een overlegd profiel van schoolleiders en ook aansluiten bij de visie van de school op schoolleiderschap en gedeeld schoolleiderschap. Door deze opleidingen te subsidiëren/financieren, kan de kwaliteit van deze opleidingen ook extern bewaakt worden. Echter, hoe goed de opleidingen ook mogen zijn, ze kunnen het huidige gebrek aan omkadering niet uitwissen.⁴³

4.9 Voldoende werkingsmiddelen

4.9.1 Optrekken van de werkingsmiddelen van het kleuteronderwijs naar minstens het huidige niveau van het lager onderwijs

Momenteel is de werkingstoelage voor een kleuter 66 % van de werkingstoelage voor een kind dat naar de lagere school gaat. Dit is historisch te verklaren, maar staat haaks op een beleid dat voluit inzet op maximale kleuterparticipatie.⁴⁴ Ondertussen komt de grote meerderheid van de kleuters ook dagelijks en voltijds naar school. Om voluit te kunnen inzetten op het creëren van

⁴⁰ Vlaamse Onderwijsraad (2005). *Beleidsvoerend vermogen van scholen ontwikkelen*. Leuven: Acco.

⁴¹ Kelchtermans, G. (2015). Allemaal gelijk en toch allemaal anders. Reflecties over schoolteam, schoolorganisatie en professionaliteit in het basisonderwijs. in: Vlaamse Onderwijsraad (red.). *De basisschool als fundament voor ontwikkelen en leren. Een strategische verkenning van de missie en de troeven van het basisonderwijs in Vlaanderen*. Leuven: Acco, 166-187.

⁴² Momenteel heeft één directeur op zes in het basisonderwijs nog een onderwijsopdracht. Een directeur in het basisonderwijs met 120 leerlingen heeft een onderwijsopdracht van 10 lestijden terwijl deze directeur in het secundair onderwijs geen onderwijsopdracht meer heeft (zie Decreet Basisonderwijs en Codex Secundair Onderwijs).

⁴³ Zie stellingname in Vlaamse Onderwijsraad (2015). *De basisschool als fundament voor ontwikkelen en leren. Een strategische verkenning van de missie en de troeven van het basisonderwijs in Vlaanderen*. Leuven: Acco, p. 53.

⁴⁴ Actieplan Kleuterparticipatie 'Elke dag kleuteronderwijs telt'. Geraadpleegd op 22 februari 2017 op <http://www.onderwijs.vlaanderen.be/sites/default/files/atoms/files/actieplan-kleuterparticipatie-bijlage-PB-12-12-2016.pdf>

een krachtige leeromgeving, is het noodzakelijk dat de werkingsmiddelen van de kleuterschool opgetrokken worden tot minstens het huidige niveau van het lager onderwijs.⁴⁵

Concreet betekent dit dat het puntengewicht per leerling voor de vaststelling van het werkingsbudget in het kleuteronderwijs 8 punten moet zijn (i.p.v. 6 punten) en dat het percentage waarmee het aantal regelmatige leerlingen in het gewoon kleuteronderwijs gewogen wordt voor de vaststelling van het werkingsbudget, van 88,48 % naar 100 % moet gaan.

4.9.2 Verhogen van de werkingsmiddelen van het gehele basisonderwijs

Het basisonderwijs heeft nood aan een aantal investeringen met het oog op pedagogische versterking en het creëren van een krachtige leeromgeving voor elk kind. Vanuit het beleidsdomein Onderwijs moeten voldoende werkingsmiddelen voorzien worden om het basisonderwijs echt kosteloos te maken, zodat elk kind voldoende kansen krijgt aangeboden, ongeacht de thuissituatie.

Door een tekort aan werkingsmiddelen⁴⁶, organiseren basisscholen jaarlijks heel wat activiteiten om zelf voor meer financiële middelen te zorgen.⁴⁷ Dat verhoogt de werkdruk bij het schoolteam. Ook via de ouderwerking worden vaak extra middelen gegenereerd. Om een tekort aan werkingsmiddelen op te vangen, is het ongehoord dat scholen afhankelijk zijn van financiële bijdragen van ouders, leraren, sponsoractiviteiten of sponsors.⁴⁸

5 Faciliterende maatregelen

Er zijn een aantal belangrijke facetten die niet tot de opdracht van het basisonderwijs behoren, maar die een investering van de overheid vragen om goed basisonderwijs, dat voldoet aan de krachtlijnen, mogelijk te maken. Vaak gaat het hierbij om een gedeelde verantwoordelijkheid met andere beleidsdomeinen.

5.1 Betaalbare en kwalitatieve opvang tijdens middagpauze en voor en na school

Opvang voor en na school en tijdens de middagpauze is geen decretale opdracht van Onderwijs, maar toch is er een sterke maatschappelijke verwachting dat scholen dit opnemen. Zoals de Vlor reeds in een eerder advies aangaf⁴⁹, moet er hiervoor dringend een structurele oplossing komen.

⁴⁵ Dit sluit ook aan bij de aanbeveling van het Rekenhof om de verhouding tussen de werkingsbudgetten voor het kleuteronderwijs en de werkingsbudgetten voor het lager onderwijs aan te passen omwille van het beperkte verschil in de werkelijke kosten. Zie Verslag van het Rekenhof over werkingsbudgetten voor het gewoon basis- en secundair onderwijs van het Rekenhof, *Parl. St.*, VI. Parl. 37-F (2014-2015) nr. 1, 25 juni 2015 en Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Toekenning en aanwending van de werkingsbudgetten voor het gewoon basis- en secundair onderwijs. Advies naar aanleiding van de evaluaties van het Rekenhof en de KU Leuven](#), 24 september 2015.

⁴⁶ Zie ook voetnoot 6 bij '2.4 Financieel versterken van het kleuter- en lager onderwijs als noodzakelijke randvoorwaarde' dat verwijst naar een aantal rapporten waaruit de nood aan een behoorlijke financiële versterking blijkt.

⁴⁷ Dit hangt ook samen met het feit dat het basisonderwijs werkt met een gesloten inkomstenbegroting: aan de ene kant krijgen basisscholen werkingsmiddelen, aan de andere kant kunnen ze een maximum bedrag vragen van ouders.

⁴⁸ zie Groenez, S., Juchtmans, G., Smet, M. & Stevens, C. (2015). *Analyse van het nieuwe financieringsmechanisme voor de werkingsmiddelen van scholen. Evaluatie van het Financieringsdecreet van 2008, Eindrapport en beleidssamenvatting*. Leuven: KULeuven.

⁴⁹ Vlaamse Onderwijsraad, Raad Basisonderwijs. [Advies over de conceptnota 'Krachtlijnen voor een nieuwe organisatie voor de opvang en vrije tijd van schoolkinderen'](#), 30 september 2015.

Het is onaanvaardbaar dat momenteel middelen die voor Onderwijs bestemd zijn, worden ingezet voor buitenschoolse opvang. Er moeten goede afspraken gemaakt worden met het daarvoor bevoegde beleidsdomein Welzijn. Het ontbreken van structurele middelen legt een hypotheek op het waarborgen van kwaliteitsvolle opvang.

Opvang moet voor elk kind toegankelijk en dus betaalbaar zijn (voor sommige kinderen betekent dit gratis). Ook daarvoor moeten structurele oplossingen komen. Als uitgangspunt geldt dat deze betaalbaarheid (in sommige gevallen gratis opvang) vanzelfsprekend moet zijn en dat een sociaal correctiemechanisme wordt ingebouwd dat automatisch wordt toegekend.

5.2 Sterke samenwerking met clb

Om een goede werking tussen leerlingen, ouders, school en clb binnen het zorgcontinuüm uit te bouwen, is het wenselijk dat er meer aanwezigheid is van het clb op de werkvloer. Om deze samenwerking vorm te geven, moeten scholen en clb over voldoende middelen en mogelijkheden kunnen beschikken.

5.3 Sterke samenwerking met pedagogische begeleidingsdiensten

Om de professionele groei van individuele leraren en schoolteams te realiseren, moeten scholen kunnen terugvallen op sterke pedagogische begeleidingsdiensten die over de nodige middelen en omkadering beschikken om hun decretale opdracht te vervullen.

5.4 Extra stimuli om de gevolgen van armoede op het schoolgebeuren concreet aan te pakken

De problematiek van armoede speelt op verschillende maatschappelijke domeinen en de aanpak ervan is een brede maatschappelijke verantwoordelijkheid voor verschillende partners. De gevolgen van armoede zijn ook voelbaar op school. De Vlor vraagt om voluit in te zetten op maatwerk en scholen binnen haar bevoegdheden te ondersteunen in het nemen van maatregelen om de negatieve effecten van armoede op de schooldeelname en de schoolloopbaan van kinderen te verminderen. Op maat van een team en vanuit een goede kennis van de leerlingenpopulatie kunnen lokaal gerichte maatregelen genomen worden. De school moet over de nodige tijd, ruimte en middelen beschikken, maar ook via professionalisering kunnen scholen en schoolteam versterkt worden in het omgaan met armoede.

5.5 Versterken van het educatief partnerschap op school

Een krachtig educatief partnerschap tussen school en ouders draagt bij aan het welbevinden van de leerlingen. Ouderkoepelverenigingen met meer slagkracht kunnen hier een belangrijke bijdrage aan leveren. Ze kunnen dan naast het ondersteunen, begeleiden en vormen van de georganiseerde ouderwerking ook meer scholen en schoolteams ondersteunen. Eveneens kunnen ze een partnerschap aangaan met andere ondersteunende organisaties en initiatieven vermeerderen en intensifiëren, bijv. brugfiguren in functie van samenwerking en het aanbieden van gerichte vorming.

Katrien Persoons
secretaris Raad Basisonderwijs

Marc Van den Brande
voorzitter Raad Basisonderwijs